

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 343.14 (043.2)

LUPAȘCO LILIA

**APRECIEREA PROBELOR LA ADOPTAREA SOLUȚIILOR
INSTANȚEI DE FOND**

SPECIALITATEA 554.03 – DREPT PROCESUAL PENAL

Rezumatul tezei de doctor în drept

CHIȘINĂU, 2025

Teza a fost elaborată în cadrul Școlii Doctorale Științe Juridice și Economice,
Universitatea de Stat din Moldova

Componența Comisiei de doctorat:

Președinte Adriana EȘANU, *conferențiar universitar, doctor în drept, USM*

Conducător de doctorat Tatiana VIZDOAGĂ, *conferențiar universitar, doctor în drept, USM*

Referent 1 Igor DOLEA, *profesor universitar, doctor habilitat în drept, USM*

Referent 2 Vitalie RUSU, *profesor universitar, doctor în drept, USARB*

Referent 3 Vitalie JITARIUC, *conferențiar universitar, doctor în drept, USC*

Susținerea va avea loc la **26 septembrie 2025**, ora **11:00**, în ședința Comisiei de doctorat din cadrul Școlii Doctorale Științe Juridice și Economice, Universitatea de Stat din Moldova, adresa: MD 2009, Republica Moldova, mun. Chișinău, str. M. Kogălniceanu 67, bloc 2, aula 119.

Teza de doctorat și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Universității de Stat din Moldova și pe pagina web a Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare.

Rezumatul a fost expediat la 25 august 2025.

Președintele Comisiei de doctorat

Adriana EȘANU,

conferențiar universitar, doctor în drept

Conducător științific

Tatiana VIZDOAGĂ,

conferențiar universitar, doctor în drept

Autoare

LUPAȘCO Lilia

© LUPAȘCO Lilia 2025

CUPRINS

REPERE CONCEPTUALE ALE TEZEI.....	4
CONȚINUTUL TEZEI.....	9
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....	20
BIBLIOGRAFIE.....	27
LISTA PUBLICAȚIILOR LA TEMA TEZEI.....	29
ADNOTARE.....	31
АННОТАЦИЯ.....	32
ANNOTATION.....	33

REPERE CONCEPTUALE ALE TEZEI

Actualitatea și importanța temei abordate. De-a lungul timpului, probele și probatoriul în procesul penal au fost subiecte ale unor dezbateri ample și complexe, având un rol esențial în asigurarea unui proces judiciar corect. Aprecierea probelor în faza judecării cauzei în fond reprezintă un moment crucial în cadrul procesului penal, având un impact detereminant asupra soluției finale. Astfel, aprecierea probelor în procesul penal reprezintă „tema centrală” pe care participanții la proces o abordează pe parcursul întregii proceduri. După analiza și valorificarea acestora, judecătorul emite o soluție bazată atât pe convingerea proprie, cât și pe respectarea normelor legale și a principiilor morale, având grijă, în același timp, să protejeze drepturile și interesele celor implicați în proces.

Lucrarea de față tratează un subiect deosebit de important și mereu actual, având o relevanță continuă în domeniul procesului penal. Contribuția cercetării constă în realizarea unei analize detaliate a conceptului de *apreciere a probelor* în instanța de fond, bazate pe o înțelegere aprofundată a procedurii penale în contextul investigat, luând în considerare aspectele comparative, doctrinare și jurisprudențiale. În plus, problemele legate de aprecierea probelor au suscitat interesul teoreticienilor și practicienilor de-a lungul timpului, fiind abordate în diverse lucrări monografice și publicații științifice. Cu toate acestea, în urma cercetării doctrinei existente, nu se poate concluziona categoric că aspectele din domeniul complex al aprecierii probelor au fost analizate și clarificate pe deplin, mai ales în contextul evoluției legislației procesuale penale, inclusiv în raport cu modificările legislative recente.

Încadrarea temei în preocupările internaționale. Declarația Universală a Drepturilor Omului include prevederi referitoare la egalitatea tuturor în fața legii, inviolabilitatea persoanei, prezumția de nevinovăție ș.a. În conformitate cu art. 10 din Declarație, „orice persoană beneficiază de dreptul de a fi audiată în mod echitabil și public, în deplină egalitate, de către un tribunal independent și imparțial, care va soluționa fie asupra drepturilor și obligațiilor sale, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații penale formulate împotriva sa”. Mai mult, art. 10 prevede: „Orice persoană acuzată de săvârșirea unui act cu caracter penal are dreptul de a fi considerată nevinovată până când vinovăția sa va fi stabilită în mod legal, într-un proces public, în care i se vor garanta toate condițiile necesare pentru apărarea sa.”

Convenția Europeană a Drepturilor Omului a fost încorporată în sistemul juridic național începând cu 12 septembrie 1997 și garantează dreptul la un proces echitabil. Astfel, potrivit articolului 6 din CoEDO, se asigură dreptul la un proces echitabil pentru soluționarea disputelor legate de drepturile și obligațiile de natură civilă ale unei persoane sau în legătură cu validitatea oricărei acuzații

penale aduse acesteia.

O cerință procedurală derivată din art. 6 al Convenției, consacrată în jurisprudența Curții Europene, este angajamentul de motivare a soluțiilor adoptate de instanțe și de administrare a probelor. Astfel, deși instanțele naționale dispun de libertatea aprecierii și admiterii probelor, acestea trebuie să-și motiveze deciziile adoptate. În ceea ce privește administrarea probelor, din jurisprudența Curții Europene rezultă că, deși Convenția nu reglementează explicit regimul probelor, caracterul echitabil al procedurii este evaluat în contextul întregii proceduri. În acest sens, trebuie să se asigure că mijloacele de probă au fost prezentate într-un mod care să garanteze desfășurarea unui proces echitabil. Nu mai puțin important este că din art. 6 alin. (1) din CoEDO rezultă și faptul că instanțele naționale trebuie să efectueze o examinare efectivă și eficientă a probelor propuse de către părți.

Astfel, prin ratificarea Convenției Europene a Drepturilor Omului, statul nostru s-a angajat, pe de o parte, să garanteze drepturile și libertățile prevăzute de Convenție fiecărei persoane aflate sub jurisdicția sa, iar pe de altă parte, să accepte exercitarea controlului juridic internațional prin intermediul Curții Europene a Drepturilor Omului privind modul în care acestea sunt respectate. În consecință, Republica Moldova a recunoscut dreptul la un proces echitabil prevăzut de CoEDO, precum și jurisprudența obligatorie a CtEDO, aplicabile atât instanțelor judecătorești, cât și autorităților publice naționale.

Mai mult, în baza angajamentelor asumate de Republica Moldova la momentul aderării la Consiliul Europei, precum și a obligațiilor ce decurg din prevederile constituționale, cadrul legislativ național a fost și continuă să fie supus unui proces de perfecționare constantă, ceea ce a condus, de asemenea, la implementarea unor reforme legislative și instituționale în conformitate cu standardele europene.

Ulterior, pe 27 iunie 2014, la Bruxelles, a fost semnat Acordul de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană, Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte. Acordul a fost implementat provizoriu, începând cu 1 septembrie 2014, și a intrat în vigoare la 1 iulie 2016. Acordul a fost ratificat de Parlamentul Republicii Moldova la 2 iulie 2014, iar de Parlamentul European – la 13 noiembrie 2014.

Astfel, conform Agendei de Asociere, care reprezintă instrumentul principal de implementare a Acordului de Asociere, Republica Moldova și-a asumat angajamentul de a colabora în domeniul independenței sistemului judiciar, în prevenirea și combaterea fraudei și corupției, în asigurarea recuperării activelor, precum și în ceea ce privește poliția/autoritățile de aplicare a legii și cooperarea juridică.

În mod special, se urmărește consolidarea aplicării corespunzătoare a conceptului de *independență a sistemului judiciar*, pentru a preveni orice imixtiune externă nejustificată în cauze individuale. De asemenea, se are în vedere implementarea normelor privind imunitatea funcțională a judecătorilor, în conformitate cu standardele europene și cu cele mai bune practici internaționale. Un alt obiectiv important este dezvoltarea continuă a formării juridice ca tip de educație multidisciplinară și practică, complementară educației juridice, având ca scop transmiterea tehnicilor și valorilor profesionale, cu un accent deosebit pe profesia de judecător, printre altele.

Încadrarea temei în preocupările naționale și zonale. În doctrina de specialitate, aspectele legate de aprecierea probelor în instanța de judecată s-au aflat constant în atenția cercetătorilor, fiind abordate atât în mod general, cât și în detaliu, în special de către: I. Dolea, T. Vizdoagă, A. Airapetean, D. Roman, I. Sedlețchi, T. Osoianu, S. Țoncu ș.a. (Republica Moldova); I. Neagu, M. Udrioiu, A. Crișu, A. Negru, M. Damaschin, G. Theodoru, Gh. Mateuț, E. Toma, Gh. Alecu, S. Barbu, V. Coman, C. Balan, C. Bîrsan, I. Butoi, V. Dongoroz, C. Ghigheci, N. Giurgiu, L. Lefterache ș.a. (România); Belkin A.R., Bîkov V.M., Vilkova T.Iu., Nasonov S.A., Galusko A.F., Golovko L.V., Lazareva V.A., Ivanov V.V., Pivovarova A.A., Makeeva I. V., Pijuk A.V. ș.a. (Federația Rusă), Antonov K. V., Sachko O. V., Tertishnik V. M., Uvarov V. G. ș.a. (Ucraina), Vincent M., Pradel J., Verges. E. ș.a. (Franța)

Totodată, cercetările realizate și lucrările publicate în domeniul investigat nu au epuizat actualitatea analizei conținutului și specificului aprecierii probelor de către instanța de fond. Acest fapt relevă, în mod general, problema aprecierii probelor de către instanța de fond, subliniind imperativitatea îmbunătățirii legislației procesual-penale în ceea ce privește conținutul, esența și garanțiile implementării liberei aprecieri a probelor.

Scopul lucrării. Studiul de față își propune o analiză detaliată a instituției aprecierii probelor în cauzele penale, realizată de instanța de judecată în faza judecării în fond, având ca obiectiv identificarea aspectelor relevante ce pot contribui atât la perfecționarea legislației procesual-penale, cât și la aprofundarea cunoștințelor teoretice și practice ale specialiștilor din domeniul juridic.

Obiectivele cercetării constau în:

- analiza materialelor științifice referitoare la aprecierea probelor la judecarea cauzelor penale în fond;
- identificarea esenței și conținutului probatoriului în cauzele penale;
- analiza conceptului de probe și importanța lor în procesul penal;
- cercetarea invalidării probelor obținute în mod nelegal în cauzele penale;

- identificarea și determinarea factorilor care influențează aprecierea probelor și a mecanismelor de apreciere a probelor de către instanța de judecată;
- relevarea conceptului propriu convingeri a judecătorului la aprecierea probelor în cauzele penale;
- cercetarea practicii judiciare naționale și internaționale în domeniul aprecierii probelor la judecarea cauzelor penale în fond;
- analiza particularităților de apreciere a probelor la etapa de pregătire a cauzei spre judecare;
- relevarea particularităților de apreciere a probelor la cercetarea judecătorească;
- determinarea actului final al aprecierii probelor în instanța de fond;
- identificarea curenților și lacunelor în domeniul ce vizează aprecierea probelor, și formularea propunerilor *de lege ferenda*.

Ipoteza de cercetare. Se pornește de la presupunerea că procesul de apreciere a probelor în cauzele penale, desfășurat de instanțele de fond, nu este unul strict mecanic sau formal, ci implică o complexă interacțiune între cadrul normativ reglementat de Codul de procedură penală și elemente subiective, legate de percepția și convingerea intimă a judecătorului. Această convingere se formează în urma evaluării aspectelor precum legalitatea administrării probelor, relevanța și suficiența acestora față de obiectul cauzei, precum și coerența și credibilitatea materialului probator. Totodată, se presupune că factori externi, cum ar fi presiunea mediatică, socială sau chiar politică, pot influența – chiar și inconștient – modul în care instanța interpretează și apreciază probele. În acest context, invalidarea sau excluderea probelor obținute cu încălcarea drepturilor fundamentale ale acuzatului reprezintă un mecanism esențial de protecție a dreptului la un proces echitabil. Astfel, se consideră că o înțelegere aprofundată a tuturor acestor factori ar putea contribui la perfecționarea cadrului normativ procesual-penal și la promovarea unei practici judiciare unitare și echitabile.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese. În cadrul acestei lucrări, metodologia de cercetare aplicată se bazează pe utilizarea unei combinații de metode științifice, atât generale, cât și particulare, pentru a asigura o abordare completă și profundă a subiectului aprecierii probelor în instanța de fond. Astfel, a fost utilizată metoda dialectico-științifică generală, care permite înțelegerea procesului de evaluare a probelor în contextul dinamic al dreptului procesual-penal. Pe lângă aceasta, au fost aplicate și metode particulare, precum: *metoda istorică*, ce a permis analiza evoluției reglementărilor legale în domeniu, identificând modificările și tendințele din legislația procesual-penală; *metoda logico-juridică*, folosită pentru a clarifica raționamentele logice și principiile fundamentale în procesul de apreciere a probelor; *metoda comparativ-juridică*,

utilizată pentru a compara reglementările din Republica Moldova cu cele din alte state, evidențiind similitudinile și diferențele în tratamentul probelor în instanțele de judecată; *metoda gramaticală*, care a facilitat interpretarea corectă a termenilor și a dispozițiilor legale; *metoda sistemică*, ce a permis analiza întregului sistem procesual-penal, în care aprecierile probelor reprezintă o componentă esențială.

Concluziile și recomandările lucrării se bazează, în mod essential, pe prevederile actelor internaționale în domeniul drepturilor omului, în special pe Convenția Europeană a Drepturilor Omului, precum și pe Constituția Republicii Moldova și legislația procesual-penală națională. De asemenea, au fost luate în considerare hotărârile Curții Constituționale și hotărârile explicative ale Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, pentru a asigura o aplicare corectă a normelor în practica judiciară.

Baza normativă a cercetării cuprinde prevederile legislației procesual-penale, ale dreptului penal și ale altor ramuri de drept relevante pentru domeniul studiului. În plus, au fost analizate reglementările procesual-penale din alte state, pentru a oferi o perspectivă comparativă asupra aprecierii probelor în instanțele de fond.

Baza teoretică a cercetării este constituită din lucrările doctrinarilor dreptului, care au abordat, din perspective diferite, problematica aprecierii probelor în instanța de fond, contribuind, astfel, la fundamentarea teoretică a cercetării.

Baza empirică a cercetării este formată din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (în special cauzele contra Republicii Moldova), din sentințele și deciziile instanțelor judecătorești naționale, care au fost analizate pentru a înțelege aplicarea practică a normelor privind aprecierea probelor în cadrul proceselor penale.

Aprobarea rezultatelor. Rezultatele investigațiilor efectuate au fost prezentate la conferințele științifice naționale și internaționale, inclusiv peste hotare, și reflectate în articolele științifice.

Publicațiile la tema tezei. La tema tezei de doctorat au fost publicate 10 lucrări științifice.

Volumul și structura tezei: 190 pagini text de bază ce cuprinde: introducerea, patru capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 171 titluri; declarația privind asumarea răspunderii; CV-ul autoarei.

Cuvinte-cheie: probe, apreciere, instanță de judecată, judecare în fond, sentință, deliberare.

CONȚINUTUL TEZEI

Capitolul 1, intitulat *Analiza situației în domeniul de cercetare a instituției aprecierii probelor în instanța de fond*, include o analiză detaliată și aprofundată a materialelor științifice dedicate aprecierii probelor în instanța de fond și publicate atât în Republica Moldova (I. Dolea, T. Vizdoagă, D. Roman, I. Sedlețchi, S. Țoncu ș.a.), cât și în alte țări: România (I. Neagu, M. Udroi, A. Crișu, A. Negru, M. Damaschin, G. Theodoru, Gh. Mateuț, E. Toma, Gh. Alecu, S. Barbu, V. Coman, C. Balan, C. Bîrsan), Rusia (Belkin A.R., Bîkov V.M., Vilkova T.Iu., Nasonov S.A., Galusko A.F., Golovko L.V., Lazareva V.A., Ivanov V.V., Pivovarova A.A., Makeeva I. V., Pijuk A.V. ș.a.), Ucraina (Antonov K. V., Sachko O. V., Tertishnik V. M., Uvarov V. G. ș.a.), Franța (Vincent M., Pradel J., Verges. E. ș.a.).

Lucrarea de față își propune o analiză aprofundată a instituției aprecierii probelor în procesul penal, cu accent pe instanța de fond, pornind de la o documentare riguroasă și o evaluare critică a literaturii de specialitate. Pe baza acestei documentări, a fost determinat nivelul actual al cercetării în domeniu, precum și contribuțiile științifice relevante în conturarea cadrului conceptual și practic al temei abordate.

În urma acestei analize, a fost identificată și formulată problema științifică de importanță majoră, fiind conturate direcțiile principale de analiză și obiectivele urmărite, în vederea realizării unei abordări metodologice coerente și exhaustive.

Un element esențial al lucrării îl constituie reliefarea divergențelor de opinie existente în doctrina juridică, în special în ceea ce privește natura, limitele și criteriile aprecierii probelor. Aceste poziții contradictorii, surprinse în lucrări de referință — cu precădere în cele recente, care reflectă transformările legislative și imperativele unui proces echitabil — au fost valorificate pentru a oferi o imagine comprehensivă și critică asupra temei.

Selecția riguroasă a surselor științifice, semnate de autori cu autoritate în domeniul dreptului procesual penal, fundamentează atât analiza teoretică, cât și abordarea practică a particularităților instituției aprecierii probelor, contribuind totodată la formularea unei perspective proprii și originale în cadrul cercetării.

Capitolul 2, cu genericul *Probatoriul penal: conținutul și particularitățile*, este consacrat mai multor aspecte importante, în special standardului probei dincolo de orice dubiu rezonabil, context în care se afirmă că acesta reprezintă cel mai înalt nivel de certitudine, necesar pentru a asigura protecția maximă a drepturilor fundamentale ale acuzatului. *Dincolo de orice dubiu rezonabil* este standardul probei utilizat în procesele penale. Este cel mai înalt nivel de certitudine, necesar pentru a asigura

protecția maximă a drepturilor fundamentale ale acuzatului. Astfel, conform principiului prezumției de nevinovăție, orice îndoială rezonabilă trebuie să conducă la achitarea persoanei acuzate.

În doctrină se menționează că „procesul dovedirii acuzației în materie penală, dincolo de orice îndoială rezonabilă, este unul complex, ce presupune realizarea de către instanțele de judecată a unei atente și detaliate analize a probelor administrate în dosarul cauzei, precum și excluderea dintre acestea a probelor obținute în mod nelegal, proces care trebuie finalizat prin pronunțarea unei soluții”¹.

Profesorul Neagu afirmă că standardul „dincolo de orice îndoială rezonabilă” este esențial pentru asigurarea unui proces penal echitabil și pentru protecția drepturilor fundamentale ale individului. El subliniază că acest standard joacă un rol crucial în prevenirea erorilor judiciare, explicând că „acuzarea trebuie să demonstreze vinovăția inculpatului cu claritate, fără a lăsa loc pentru îndoială”. În acest sens, se evidențiază importanța acestui standard în garantarea unei justiții corecte, care protejează nu doar drepturile victimei, dar și integritatea și drepturile fundamentale ale inculpatului”².

Potrivit Hotărârii nr. 18 din 22.05.2017 a Curții Constituționale, în procesul de apreciere a probelor, în jurisprudența Curții Europene s-a conturat standardul „dincolo de orice dubiu rezonabil” (*beyond reasonable doubt*), care presupune că, pentru a putea fi pronunțată o soluție de condamnare, acuzația trebuie dovedită dincolo de orice dubiu rezonabil. Existența unor probe dincolo de orice dubiu rezonabil constituie o componentă esențială a dreptului la un proces echitabil și instituie în sarcina acuzării obligația de a proba toate elementele vinovăției într-o manieră aptă să înlăture dubiul”³.

Se afirmă că principiul prezumției de nevinovăție este esențial în contextul acestui standard, consolidând faptul că oricine este acuzat de o infracțiune este considerat nevinovat până la proba contrarie.

În contextul analizei esenței și conținutului probatoriului în procesul penal se reiterează că „noțiunea de *probatoriu* provine din latinescul *probatorius* și are două sensuri: fie cel de „culegere a probelor”, fie cel de „totalitate a probelor adunate și prezentate într-un litigiu”⁴. Ne-am raliat opiniei profesorului I. Dolea care susține că probatoriul poate fi definit în câteva moduri, care nu se exclud

¹ UDROIU, M. *Procedura penală, partea generală*. Vol.I, Ediția a 6-a. București: Editura C. H. Beck, 2019. p. 418. ISBN, 978-606-18-0897-7.

² NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală: În lumina Noului Cod de procedură penală. Partea specială*. Vol.2, București: Universul Juridic, 2015. 676 p. ISBN 978-606-673-385-4.

³ Hotărârea nr. 18 din 22.05.2017 a Curții Constituționale privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură penală (intima convingere a judecătorului). [online]. [citat: 20.10.24]. Disponibil: <https://www.constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=hotariri&docid=617>

⁴ DOLEA, I, et al. *Drept procesual penal. Partea generală*. Vol. I. / Ediția a II-a. Chișinău, 2005. p.194. ISBN: [9975793436](https://www.constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=hotariri&docid=617).

reciproc, dar pot avea importanță individuală: „probatoriul este un proces de stabilire a adevărului; probatoriul este procesul de invocare de către părți a unor dovezi în susținerea poziției lor; probatoriul, ca și întreg procesul penal, reprezintă un sistem de raporturi juridice ai căror subiecți participă ca deținători de anumite drepturi și obligații”⁵.

Conform opiniei autorilor T. Vilkova и S. Nasonov, „probatoriul este o activitate reglementată de legea procesuală, în vederea stabilirii și consemnării tuturor circumstanțelor cauzei, în baza cărora se va soluționa problema răspunderii penale”⁶. În viziunea expusă de A. Belkin, „probatoriul este activitatea de stabilire, cunoaștere și fundamentare a adevărului în cadrul procedurilor judiciare. Esența probatoriului constă în colectarea, cercetarea, utilizarea și aprecierea probelor. Din punctul de vedere al activității, probatoriul este un proces cognitiv și de certificare”⁷.

Potrivit autoarei T. Reabinina, „probatoriul este procesul de stabilire a tuturor faptelor, circumstanțelor cu ajutorul probelor, care au importanță pentru soluționarea cauzei penale și constă în activitatea prejudiciară și judiciară, prin care se folosesc procedee probatorii pentru obținerea mijloacelor de probă, din care rezultă probele”⁸.

În vizunea cercetătoarei Anca Ioana Negru, „proba își găsește originea semantică în verbul latin *probo*, -avi, -atum, -are, care înseamnă „a dovedi”, iar *probatio* înseamnă „dovadă”. De-a lungul timpului, noțiunii de *probă în procesul penal* i-au fost acordate diferite înțelesuri. În principal, așa cum rezultă și din definiția legală a probei, ea reprezintă elemente de fapt, care au un caracter informativ sau documentar. Totodată, noțiunea a fost folosită pentru a desemna mijlocul de probă, procedeul probatoriu și rezultatul probațiunii. Termenului de *probă* îi era atribuit și înțelesul de „element de convingere a judecătorului”, adică se avea în vedere și finalitatea probei, respectiv aptitudinea acesteia de a forma convingerea judecătorului cu privire la faptele și împrejurările de fapt relevante în procesul penal”⁹.

S-a concluzionat că termenul de *probatoriu* este utilizat în cadrul procedurii penale în două sensuri distincte: *primo* – pentru a garanta aflarea adevărului judiciar într-o cauză penală specifică și *secundo* – pentru a asigura respectarea drepturilor fundamentale ale participanților la proces. Cel de-

⁵ DOLEA, I. *Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat*. Chișinău: Cartea Juridică, 2009, p. 82. ISBN 978-9975-9927-7-0.

⁶ ВИЛКОВА, Т. Ю., НАСОНОВ, С. А. *Принцип участия граждан в осуществлении правосудия в уголовном судопроизводстве*. Москва: Юрайт, 2021, с.93. ISBN 978-5-534-04947-3.

⁷ БЕЛКИН, А. Р. *Теория доказывания в уголовном судопроизводстве*. Москва: Норма, 2005. p.4. ISBN: ISBN 5-89123-323-1. [online]. Disponibil pe: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/UP/BELKIN_1999.pdf.

⁸ РЯБИНИНА, Т.К. *Деятельность суда по назначению и подготовке уголовного дела к судебному заседанию в механизме реализации судебной власти*. Москва: Юрлитинформ, 2021, p.53. ISBN 5439621474.

⁹ NEGRU, A. I. *Administrarea și aprecierea probelor în procesul penal*. București: Universul Juridic., 2022. p. 17. ISBN 978-606-39-0827-9.

al doilea sens al probatoriului se află strâns legat de principiul egalității armelor și al contradictorialității. Respectarea acestui principiu, al egalității armelor, reprezintă fundamentul înțelegerii corecte a noțiunii, scopului și esenței probatoriului penal, asigurând, astfel, un proces echitabil, în care drepturile tuturor părților sunt protejate și respectate.

Cu referire la noțiunea de probe, s-a constatat că aceasta își are originea semantică în verbul latin *probo*, -avi, -atum, -are, care înseamnă „a dovedi”, iar *probatio* înseamnă „dovadă”. De-a lungul timpului, noțiunii de *probă*, în procesul penal, i-au fost atribuite diferite înțelesuri. În principal, astfel cum rezultă din definiția legală a probei, ea reprezintă elemente de fapt ce au un caracter informativ sau documentar. Totodată, noțiunea a fost folosită pentru a desemna „mijlocul de probă”, „procedul probatoriu” și „rezultatul probatoriului”. De asemenea, noțiunii de „probă” îi era atribuit și înțelesul de „element de convingere a judecătorului”, adică se avea în vedere și finalitatea probei, respectiv aptitudinea acesteia de a forma convingerea judecătorului cu privire la faptele și împrejurările de fapt relevante în procesul penal”¹⁰.

S-a stabilit că valențele polisemantice ale noțiunii de *probă* nu sunt specifice doar sistemului de drept din Republica Moldova sau România. În Italia, de exemplu, termenul de „*prova* („probă”) poate avea, cel puțin, 4 semnificații: *fonte de prova* („sursa probei”), *mezzo di prova* („mijloc de probă”), *elemento di prova* („element de probă”, care prin raportare la înțelesul dat din doctrină, poate fi asimilat elementului de fapt) și *risultato probatorio* („rezultat probatoriu”)”¹¹. Termenul de *probă* are, cel puțin, 3 înțelesuri în Franța. Cel mai des este folosit pentru a desemna operațiunea de *faire la preuve*. Termenului îi mai este atribuit sensul de mijloc de probă (*moyen*), atunci când în cadrul procesului este utilizat pentru obținerea probei (*apporter une preuve*). De asemenea, termenul de *probă* este folosit în legătură cu rezultatul probatoriului (*résultat*)”¹². În dreptul american, unde probele sunt abordate ca o „materie distinctă (*evidence*), a fost furnizată o definiție a probei, în sensul de „mijloc de probă” și „element de fapt”: Orice chestiune, verbală sau materială, ce poate fi folosită pentru dovedirea unei propozițiuni factuale (*factual proposition*)”¹³.

Urmare a unei analize temeinice asupra calității probelor, au fost desprinse o serie de cerințe referitoare la admisibilitatea probelor în procesul penal: 1) administrarea probei de către un subiect procesual competent; 2) utilizarea exclusivă a mijloacelor de probă prevăzute de art. 93 Cpp; 3) respectarea prevederilor art. 97 Cpp, care impun ca probele să fie obținute din surse concrete și legale;

¹⁰ POP, T. *Drept procesual penal, Partea generală*. Vol. III. Cluj: Ed. Tipografia Națională S.A., 1946, p. 158-159. ISBN: 978-606-673-118-8.

¹¹ NEGRU, A. I. *Administrarea și aprecierea probelor în procesul penal*. Op.cit., p. 18.

¹² *Ibidem*, p. 18.

¹³ *Ibidem*, p. 19.

4) obținerea probelor cu respectarea strictă a procedurii stabilite pentru fiecare acțiune procesuală; 5) inadmisibilitatea probelor care conțin date de proveniență necunoscută sau incertă; 6) interzicerea utilizării informațiilor care nu sunt înregistrate procesual ca probe în cauză (exemplu: situații în care instanța s-a bazat exclusiv pe informații operative, neînregistrate oficial); 7) îndeplinirea cumulativă a cerințelor de pertinentă, concludență, utilitate și veridicitate a probei.

S-a conchis că problema admisibilității probelor nu este o preocupare a CtEDO, aceasta nu se pronunță asupra erorilor de fapt sau de drept, despre care se pretinde că au fost admise de către instanța unui stat parte la CoEDO, cu excepția cazului în care aceasta ar fi putut încălca drepturile și libertățile garantate de Convenție.

Instanța de judecată este obligată să pună la baza hotărârii adoptate numai acele probe la a căror cercetare au avut acces toate părțile, în egală măsură, și să motiveze în hotărâre admisibilitatea sau inadmisibilitatea tuturor probelor administrate. Reieșind din obligativitatea instanței de judecată de a aprecia toate probele cercetate în ședința de judecată, aceasta trebuie să evidențieze nu doar probele puse la baza unei condamnări, dar și să-și motiveze soluția de ce anumite probe nu pot fi luate în considerare, fiind declarate inadmisibile.

Capitolul 3, intitulat ***Factorii care influențează aprecierea probelor de către instanța de judecată***, pune în discuție principalii factori identificați, care condiționează aprecierea probelor de către instanța de judecată, în special: aprecierea probelor în temeiul legii, aprecierea probelor în cadrul unui proces contradictorial și convingerea intimă a judecătorului.

Aprecierea probelor în procesul penal reprezintă „materia principală pe care subiecții procesului penal o dezvoltă pe parcursul derulării acestuia, iar în final, judecătorul pronunță o soluție bazată pe convingerea sa personală, formată în urma examinării tuturor probelor administrate, cu respectarea drepturilor și intereselor justițiabililor”¹⁴.

În unele surse doctrinare recente, se susține opinia că „nu există o apreciere complet liberă a probelor. Argumentele principale se concentrează pe faptul că instanța de judecată este legată de anumite fapte și evenimente ce nu necesită a fi dovedite, cum ar fi reguli general cunoscute, prezumții legale, fapte notorii recunoscute de toți și acceptate universal în societate”¹⁵.

Împărtășim acest punct de vedere, întrucât judecătorul exercită un anumit grad de discreție în aprecierea probelor, însă această marjă este strict delimitată de cadrul normativ în vigoare. Limitarea

¹⁴ LUPĂȘCO, L. Aprecierea probelor la adoptarea hotărârilor de punere pe rol a cauzei penale. In: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2021, nr. 3(58), pp. 35-40. ISSN 1857-2405.

¹⁵ CRIȘU, A. *Drept procesual penal. Partea generală conform noului Cod de procedură penală*. Ediția a 2-a, revizuită și actualizată. București: Hamangiu, 2017. p. 342, ISBN 978-606-27-0783-5.

menționată se reflectă inclusiv în necesitatea coroborării dispozițiilor legale, care impun respectarea unor principii și reguli clare, menite să ghideze în mod riguros procesul de evaluare a probelor.

În art. 27 Cpp se stipulează că „judecătorul apreciază probele în conformitate cu propria lui convingere, formată în urma cercetării tuturor probelor administrate”, iar art. 98 alin. (1) Cpp stabilește că „se consideră fapte și circumstanțe ce nu trebuie dovedite *faptele unanim recunoscute*, precum și din evoluția firească a circumstanțelor în cursul examinării cauzelor penale”. Procesul de *apreciere a probelor la etapa judecării cauzei în fond* ocupă locul central în întreaga activitate a instanței de judecată. Considerăm că rezultatul activității intense desfășurate de organul de urmărire penală în procesul de acumulare a probatoriului se concretizează în soluția pronunțată de instanța de judecată, care se bazează în mod esențial pe evaluarea probelor în cadrul deliberării. Aprecierea probelor este esențială pentru soluționarea cauzei, atât în latura penală, cât și civilă, și se realizează în conformitate cu principiul liberei aprecieri a probelor și cu principiul aflării adevărului. Astfel, în cadrul procesului deliberativ, instanța trebuie să identifice, printr-un demers analitic și sintetic, elementele de fapt, desprinse din fiecare mijloc de probă, să le confrunte între ele și, în final, să-și fundamenteze hotărârea doar pe acele probe care se coroborează, excluzându-le pe celelalte.

A fost abordată noțiunea de *contradictorialitate* și poziționarea acesteia în contextul dreptului la un proces echitabil, văzut prin prisma dreptului la apărare. Un aspect semnificativ l-a reprezentat studierea rolurilor părții acuzării și părții apărării în cadrul procesului penal, fiind evidențiate atribuțiile fiecărei părți în cadrul acestui proces. Cercetarea principală a vizat rolul instanței în cadrul procesului penal contradictoriu, precum și modul în care aceasta apreciază probele.

În final, au fost analizate reglementările și opiniile doctrinare referitoare la influența intimei convingeri a judecătorului în procesul de apreciere a probelor și în adoptarea sentinței.

Cadrul de reglementare procesual-penal conține o serie de norme care reliefează întreaga esență a conceptelor de *libera apreciere a probelor* și de *intima convingere a judecătorului*. Acestea rezultă din conținutul art. 26 Cpp, ce stabilește că „la înfăptuirea justiției în cauzele penale, judecătorii sunt independenți, se supun doar legii, judecă materialele și cauzele penale conform legii și propriei convingeri, bazate pe probele cercetate în cadrul procedurii judiciare. Judecătorul nu trebuie să fie predispus să accepte concluziile date de organul de urmărire penală în defavoarea inculpatului sau să înceapă o judecată de la ideea preconcepută că acesta a comis o infracțiune ce constituie obiectul învinuirii”. În art. 27 Cpp este stipulat că „judecătorul apreciază probele în conformitate cu propria lui convingere, formată în urma cercetării tuturor probelor administrate”, iar norma de la art.100 alin. (4) Cpp prevede că „probele administrate în cauza penală vor fi verificate sub toate aspectele, complet

și obiectiv”. De asemenea, legiuitorul a reglementat că „verificarea probelor constă în analiza probelor administrate, coroborarea lor cu alte probe, administrarea de noi probe și verificarea sursei din care provin probele”.

Cel mai relevant moment al aprecierii probelor se manifestă „în cadrul deliberării finale, atunci când instanța de judecată trebuie să-și formeze o opinie proprie asupra materialului probator, administrat pe parcursul procesului penal. Este esențial ca, în acest moment, instanța să-și fundamenteze concluziile pe o evaluare obiectivă și temeinică a probelor, având în vedere nu doar aspectele formale ale acestora, ci și contextul concret în care au fost prezentate”¹⁶. Deoarece „sentința pronunțată poate să influențeze în mod radical viața unor persoane, judecătorul trebuie să știe pe deplin realitatea tuturor împrejurărilor cauzei penale, astfel încât acesta să fie sigur că sentința pe care o va pronunța este una corectă”¹⁷.

La aprecierea probelor judecătorul trebuie să se bucure de independență.

În plan internațional, există o serie de instrumente juridice care au consacrat și au dezvoltat garanțiile independenței judecătorilor, ceea ce constituie o premisă importantă în susținerea procesului de apreciere a probelor conform propriei convingeri a acestora.

Potrivit Principiilor de la Bangalore, „judecătorul trebuie să-și exercite funcția judiciară în mod independent, pe baza propriei aprecieri a faptelor și în concordanță cu spiritul legii, fără influențe externe, sugestii, presiuni, amenințări și fără vreun amestec, direct sau indirect, indiferent de la cine ar proveni și sub ce motiv”¹⁸.

În Recomandarea Comitetului Miniștrilor al Consiliului Europei către statele membre cu privire la judecători s-a menționat că „toate persoanele care au legătură cu un caz, inclusiv organismele publice sau reprezentanții lor, trebuie să se supună autorității judecătorului”¹⁹.

În același timp, aprecierea probelor după propria convingere a judecătorului nu trebuie confundată cu aprecierea după impresie, care este produsul unor percepții emoționale. Totodată, libera apreciere a probelor nu înseamnă arbitrar, ci libertatea de a aprecia probele în mod rezonabil

¹⁶ LUPAȘCO, L. Conceptul „libera apreciere a probelor” vis-à-vis de conceptul „intima convingere a judecătorului”. În: *Revista Națională de Drept*, 2020, nr. 10-12(240-242), pp. 81-91. ISSN 1811-0770, p. 83. [online]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/81-91_4.pdf

¹⁷ *Ibidem*, p. 83 – 84.

¹⁸ Proiectul Codului de Conduită Judiciară de la Bangalore 2001, adoptat de Grupul Judiciar pentru Întărirea Integrității Justiției, așa cum a fost revizuit la Masa Rotundă a Președinților Curților Supreme ținută la Palatul Păcii, Haga, 25-26 noiembrie 2002. [online]. Disponibil:

https://www.unodc.org/res/ji/import/international_standards/bangalore_principles/bangalore_principles_romanian.pdf

¹⁹ Recomandarea CM/Rec(2010)12 a Comitetului Miniștrilor către statele membre cu privire la judecători: independența, eficiența și responsabilitățile. [online]. Disponibil: <https://juridicemoldova.md/wp-content/uploads/2019/12/RecomandareaCMRec2010.pdf>.

și imparțial, iar rezultatele aprecierii probelor sunt expuse de către instanța de judecată în acte procedurale, care trebuie să fie motivate în mod obiectiv și sub toate aspectele potrivit legii. Motivarea se exprimă prin faptul că, la admiterea unor probe și la respingerea altora, judecătorul este obligat să indice motivele de fapt și de drept ale unei asemenea soluții.

Chestiunea privind incidența *propriei convingeri a judecătorului* a constituit obiect de analiză și a judecătorilor Curții Europene. Astfel, în cauza *Demicoli contra Maltei*²⁰, CtEDO a notat cu referire la garanțiile unui proces echitabil: „Curtea Europeană a stabilit că imparțialitatea judecătorului se apreciază atât conform unei abordări subiective, care ia în considerare *convingerile personale* sau interesele judecătorului într-o cauză, cât și conform unui test obiectiv, care stabilește dacă judecătorul a oferit garanții suficiente pentru a exclude vreo îndoială motivată din acest punct de vedere. Totodată, *imparțialitatea subiectivă* este prezumată până la proba contrară, în schimb, aprecierea obiectivă a imparțialității constă în analiza dacă anumite împrejurări care pot fi verificate dau naștere unor suspiciuni de lipsă de imparțialitate. De asemenea, judecătorii trebuie să beneficieze de libertate neîngrădită de a soluționa în mod imparțial cauzele, în conformitate cu legea și cu *propria apreciere a faptelor*”.

Comisia de la Veneția a declarat că „un judecător *este liber să-și expună opinia, să stabilească faptele* și să aplice legea în toate problemele conform *propriei sale convingeri*, și nu este obligat să se justifice în fața nimănui, nici chiar în fața altor judecători și/sau președintele instanței, pentru modul în care a înțeles legea și a stabilit faptele”²¹.

Analizând în ansamblu cele expuse, se conturează concluzia că sintagma *intima convingere a judecătorului* trebuie tratată întotdeauna prin prisma a două laturi: cea subiectivă și cea obiectivă. Prima reprezintă un amalgam de factori umani: psihologie, emoție, caracter; în timp ce latura obiectivă este vector legal. Aceste două componente sunt interdependente. Totuși, la conturarea unei decizii corecte, legea va fi baza aprecierii subiective a judecătorului²².

Capitolul 4, cu titlul ***Forma procesuală și rezultatul aprecierii probelor de către instanța de***

²⁰ Hotărârea CtEDO în cauza *Demicoli contra Maltei* din 27 august 1991. [online]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57682%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57682%22]})

²¹ Opinia „Amicus Curiae” pentru Curtea Constituțională a Republicii Moldova privind răspunderea penală a judecătorilor, adoptată de Comisia de la Veneția la cea de-a 110-a Sesiune Plenară (Veneția, 10-11 martie 2017). [online]. Disponibil: https://www.constcourt.md/public/files/file/comisia_venetia/Amicus_Curiae_raspunderea_judecatorilor_2017_CDL-AD2017002-e_rom_002.pdf [cit. 23.11.2020].

²² LUPAȘCO, L. Aprecierea liberă a probelor – arealul de manifestare a principiilor de independență și imparțialitate a judecătorului. In: *Realități și perspective ale învățământului juridic național*: Culegerea comunicărilor, 1-2 octombrie 2019, Chișinău: CEP USM, 2019, Vol.2, p. 604. ISBN 978-9975-149-88-4.

fond, analizează procesul de apreciere a probelor la diferite etape ale judecării în fond a cauzelor penale în procedura generală și în anumite proceduri speciale.

Faza judecării cauzei în fond este considerată etapa principală în cadrul procesului penal, fiind esențială datorită examinării de către instanța de judecată a probelor administrate de părți, în mod obligatoriu și în condiții de contradictorialitate. În această fază, instanța soluționează conflictul de drept penal, stabilind vinovăția persoanei și aplicând pedeapsa penală sau, în cazul în care nu se constată vinovăția, dispunând reabilitarea persoanei prin pronunțarea unei sentințe de achitare.

Este important de menționat că, la etapa punerii pe rol a cauzei penale, instanța de judecată se va expune doar asupra pertinentei probelor înaintate de către părți și va decide care probe să fie prezentate la judecarea cauzei. Anume în cadrul ședinței preliminare, instanța de judecată va decide asupra pertinentei probelor administrate și va hotărî care probe să fie admise la judecarea cauzei în fond²³.

S-a concluzionat că, ședința preliminară are ca scop soluționarea, cu participarea părților, a chestiunilor legate de punerea pe rol a cauzei, fără a se intra în fondul acestora.

În cadrul cercetării judecătorești, se realizează o evaluare obiectivă a tuturor probelor, atât din partea acuzării, cât și din partea apărării, inclusiv a celor ce pot avea un impact în ceea ce privește agravarea sau atenuarea răspunderii inculpatului. Astfel, scopul acestei etape constă în examinarea completă și sub toate aspectele a probelor administrate de părți, pentru a permite formarea convingerii intime a judecătorului cu privire la aspectele esențiale ale cauzei care urmează a fi soluționate.

Articolul 314 alin. (1) Cpp, obligă instanța de judecată ca, „în cursul judecării cauzei, să cerceteze nemijlocit, sub toate aspectele, probele prezentate de părți sau administrate la cererea acestora, inclusiv să audieze inculpații, părțile vătămate, martorii, să cerceteze corpurile delictelor, să dea citire rapoartelor de expertiză judiciară, proceselor-verbale și altor documente, precum și să examineze alte probe prevăzute de prezentul cod”.

În cauza *Škaro contra Croației*²⁴, par. 23-24, CtEDO a remarcat că „principiul nemijlocirii reprezintă o garanție importantă în procesul penal, în cadrul căruia observațiile făcute de instanță cu privire la comportamentul și credibilitatea unui martor pot avea consecințe importante pentru inculpat. De asemenea, Curtea Europeană a reținut că, potrivit principiului nemijlocirii, într-un proces penal, hotărârea trebuie luată de judecătorii care au fost prezenți la procedură și la procesul de administrare

²³ LUPASCO, L. Aprecierea probelor la adoptarea hotărârilor de punere pe rol a cauzei penale. In: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2021, nr. 3(58), p. 40. ISSN 1857-2405.

²⁴ Hotărârea CtEDO în cauza *Škaro contra Croației* din 6 decembrie 2016. [online]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%22001-158431%22%7D>

a probelor. Totuși, nu se poate considera că aceasta constituie o interdicție a schimbării componenței completului de judecată în timpul unui proces. Pot apărea factori administrativi sau procedurali foarte evidenți, care să facă imposibilă participarea în continuare a unui judecător într-un proces. De asemenea, pot fi luate măsuri pentru a se asigura că judecătorii care continuă să judece cauza au înțeles în mod corespunzător probele și argumentele, de exemplu, prin asigurarea disponibilității în formă scrisă a declarațiilor, în cazul în care credibilitatea martorilor în discuție nu este pusă la îndoială, sau prin noi ascultări ale argumentelor relevante sau ale martorilor importanți înaintea completului nou-format”.

În cadrul deliberării, judecătorul elaborează sentința, recurgând la un complex de acțiuni analitice, iar la etapa adoptării sentinței, judecătorul conferă sentinței forma prevăzută de norma procesual penală²⁵. Adoptarea sentinței în numele legii sporește gradul de autoritate al acestui act, precum și responsabilitatea judecătorului în legătură cu pronunțarea unei hotărâri nefondate. În legătură cu aceasta, s-a menționat că sentința emisă în numele legii este, de fapt, similară legii sub aspectul obligativității pentru persoanele pe care le vizează.

Aprecierea probelor care stau la baza pronunțării unei sentințe constituie o dimensiune esențială a activității jurisdicționale, implicând un demers analitic riguros, fundamentat pe respectarea principiilor fundamentale ale procesului penal. Această activitate presupune o evaluare obiectivă, integrativă și minuțioasă a întregului material probator, cu asigurarea protecției efective a drepturilor și intereselor legitime ale părților implicate în proces.

Instanța de judecată are obligația de a justifica în mod explicit și motivat rațiunile pentru care probele au fost admise sau respinse, indiferent dacă acestea au fost propuse de acuzare ori de apărare. Evaluarea probelor trebuie să includă atât mijloacele de probă administrate în faza de urmărire penală, cât și pe cele obținute în cursul judecății, într-un cadru de legalitate și egalitate procesuală a părților, care să permită formarea unei convingeri intime conforme cu exigențele legii.

La adoptarea sentinței, instanța urmează să soluționeze o serie de chestiuni în ordinea consecutivă prevăzută de art. 385 Cpp.

Analizând problema cu privire la faptul dacă a avut loc fapta de săvârșirea căreia este învinuit inculpatul, instanța are obligația de a stabili dacă a existat în realitate fapta, care a făcut obiectul urmăririi penale și al cercetării judecătorești. Un răspuns negativ la această chestiune face inoportună

²⁵ LUPAȘCO, L. Sentința judecătorească – actul final al aprecierii probelor . In: *Infracțiunea – Răspunderea penală – Pedepsa. Drept și Criminologie*. Ediția I-a, 25-26 martie 2021, Chișinău: CEP USM, 2021, p. 682. ISBN 978-9975-158-12-1.

cercetarea celorlalte întrebări prevăzute de art. 385 Cpp. În cazul în care instanța va da un răspuns negativ, aceasta va trebui să adopte o sentință de achitare.

Soluționând dacă această faptă a fost săvârșită de inculpat, autorii relevă că „este absolut necesar ca probele aduse în instanță și apreciate de către aceasta să confirme cu certitudine că anume inculpatul a săvârșit fapta (acțiunea sau inacțiunea) de care este învinuit și că această faptă este consecința conduitei sale active sau pasive. Nu se admit dubii în acest caz, iar dacă ele există, atunci, în conformitate cu prezumția de nevinovăție, ele vor fi tratate în favoarea inculpatului. Dacă răspunsul la această chestiune este negativ, instanța va trebui să adopte sentința de achitare față de inculpat”²⁶.

Deliberând asupra vinovăției inculpatului cu privire la săvârșirea infracțiunii imputate, instanța trebuie să stabilească în mod obligatoriu existența vinovăției ca element constitutiv al faptei penale. În acest sens, este necesară determinarea formei vinovăției – intenție sau imprudență – și excluderea existenței unei situații de caz fortuit. În lipsa vinovăției, ca trăsătură esențială a răspunderii penale, instanța este obligată să dispună achitarea inculpatului, în conformitate cu principiul prezumției de nevinovăție și cu dispozițiile art. 8 Cpp.

Astfel, pentru a ajunge la pronunțarea unei sentințe, instanța efectuează o evaluare finală a probelor administrate. Convingerea intimă a judecătorului, concretizată în hotărârea judecătorească, nu se formează exclusiv în camera de deliberare, în momentul în care se răspunde la întrebările stabilite de legiuitor conform articolului 385 Cpp, ci se conturează progresiv, pe întreaga durată a ședinței de judecată.

Procesul de apreciere a probelor este unul continuu și dinamic, culminând cu formarea convingerii intime a magistratului, reflectată în soluția finală. Partea esențială a sentinței o constituie secțiunea descriptiv-motivatoare, în cadrul căreia instanța nu doar expune circumstanțele de fapt ale cauzei, ci și analizează în mod riguros fiecare probă administrată, întemeindu-și concluziile asupra tuturor aspectelor ce necesită soluționare. Această argumentare detaliată redă, de fapt, esența activității instanței și exprimă raționamentul care a stat la baza deciziei finale.

Lucrarea abordează probleme relevante identificate în practica judiciară, oferind o analiză detaliată a acestora și propuneri concrete de remediere. Sunt prezentate numeroase spețe din jurisprudență care ilustrează aplicarea neuniformă a dispozițiilor legii procesual-penale în domeniul analizat, evidențiind astfel necesitatea unei clarificări doctrinare și a unei uniformizări în aplicarea normelor legale.

²⁶ DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VIZDOAGĂ T. et al. *Drept procesual penal*. Ediția a 3-a, revizuită și completată. Chișinău: Cartea Juridică, 2009. p. 222, ISBN 978-9975-78-833-5.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele științifice obținute ca urmare a cercetărilor efectuate în cadrul tezei de doctorat cu genericul *Aprecierea probelor la adoptarea soluțiilor instanței de fond* și-au găsit reflectarea corespunzătoare în următoarele aspecte: abordarea teoretică a noțiunii de *probatoriu* și adaptarea esenței ei la practica judiciară (47, p.57-66); definirea noțiunii de *probă* și descrierea importanței clasificărilor ei nemijlocit în procesul de apreciere a probelor de către subiecții abilitați, în special de către instanța de judecată, la judecarea cauzei penale în fond (48, p.66-91); identificarea cazurilor de invalidare a probelor obținute nelegal (40 p.91-115); raportarea principiului legalității, contradictorialității la procesul de apreciere a probelor, analiza detaliată a practicii judiciare naționale și a CtEDO (41, p.119-131; 131-143); dezvăluirea esenței conceptului de *intimă convingere* a judecătorului și relevarea influenței directe și nemijlocite asupra procesului de apreciere a probelor, descrierea limitelor intimei convingeri a judecătorului în procesul de apreciere a probelor (42, p.142-154); identificarea particularităților aprecierii probelor la examinarea cauzei în fond (43-45, p. 158-204); aprecierea probelor în procedura simplificată, aprecierea probelor în procedură generală, identificarea cazurilor ce generează soluții duplicitate vis-à-vis de modalitatea de sentință adoptată (p. 154-204); elaborarea de propuneri și recomandări privind modificarea și completarea legislației în domeniul aprecierii probelor (p.184-190).

Prezentul demers științific a contribuit la soluționarea ***problemei științifice de importanță majoră***, care rezidă în conceptualizarea instituției aprecierii probelor la adoptarea soluțiilor în instanța de fond, fapt care a condus la precizarea pentru teoreticienii și practicienii din sfera vizată a condițiilor de apreciere a probelor în instanța de fond, în vederea raționalizării doctrinei procesual-penale în acest domeniu, prin formularea și argumentarea recomandărilor și a propunerilor de *lege ferenda*.

Problema științifică de importanță majoră a fost evidențiată prin ***concluziile*** formulate pe baza ipotezei de cercetare, după cum urmează:

1. După ratificarea Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale de către Republica Moldova, la 24 iulie 1997, întregul spectru al drepturilor și libertăților fundamentale ale justițiabilului în procedura penală a cunoscut o dezvoltare semnificativă, în mod special prin prisma garantării dreptului la un proces echitabil. Această evoluție a fost determinată de necesitatea adaptării sistemului juridic național la standardele europene privind justiția penală și a completării cadrului de reglementare procesual-penală cu garanțiile stipulate în art. 6 CoEDO (Capitolul 2, Subcapitolul 2.2.);

2. Aprecierea probelor în faza judecării cauzei penale se efectuează în baza legii și a intimei convingeri a judecătorului. Instanța are obligația de a verifica totalitatea probelor prezentate de părți, în vederea stabilirii admisibilității, pertinentei, concludenței și utilității lor. În vederea administrării, probele se cer a fi admise de lege (admisibilitatea); să aibă legătură cu obiectul cauzei penale (pertinența); să prezinte valoare pentru rezolvarea cauzei penale (concludența); să fie necesară administrarea probei (utilitatea). Un alt atribut al aprecierii probelor este criteriul veridicității, care se referă, în opinia noastră, la autenticitate, la caracterul lor de a corespunde adevărului, realității (Capitolul 2, Subcapitolul 2.1.);
3. Înfăptuirea justiției penale impune ca judecătorii să-și întemeieze hotărârile nu pe probabilități, ci pe certitudini care se obțin pe baza probelor, capabile să reflecte realitatea obiectivă a faptei infracționale imputate. Legiuitorul impune instanței de judecată obligația de a adopta sentința exclusiv în baza probelor examinate în ședința de judecată, apreciind în coroborare atât probele acuzării, cât și pe cele ale apărării (Capitolul 2, Subcapitolul 2.2.);
4. Din perspectiva clasificării probelor, un criteriu cu relevanță practico-aplicativă constă în delimitarea acestora în probe directe și probe indirecte. În procesul de apreciere a probelor, instanța de judecată este obligată să aplice acest criteriu, având în vedere credibilitatea, obiectivitatea și puterea de convingere a fiecărei probe. Este important a sublinia că o probă directă poate constitui, în mod autonom, baza unei sentințe de condamnare, în timp ce o probă indirectă va putea fi aplicată doar în coroborare cu alte elemente de fapt relevante cauzei (Capitolul 2 Subcapitolul 2.3.);
5. Aprecierea probelor în cadrul adoptării soluției de către instanța de fond trebuie să fie realizată *dincolo de orice dubiu rezonabil*, această cerință constituind o componentă fundamentală a dreptului la un proces echitabil. Standardul respectiv, care face parte integrantă din dreptul la un proces echitabil și din sarcina acuzării de a dovedi toate elementele vinovăției într-un mod care să elimine orice îndoială, poate fi pe deplin înțeles doar prin raportare la principiul *in dubio pro reo*, care reprezintă o garanție esențială a prezumției de nevinovăție (Capitolul 2, Subcapitolul 2.1.);
6. Se disting următoarele sancțiuni procesual-penale pentru obținerea probelor în mod nelegal: *nulitatea* - care invalidează actele procedurale întocmite fără respectarea dispozițiilor legale, *inadmisibilitatea* - care asigură respectarea legalității prin excluderea acțiunilor nepermise de lege și *excluderea*. Dacă la faza urmăririi penale, excluderea probelor are loc cu înlăturarea fizică din materialele dosarului, la faza judecării cauzei, este imposibilă excluderea fizică a

probelor, context în care instanța nu va ține cont de ele. Mai mult, imposibilitatea excluderii fizice a probelor din dosar de către instanța de judecată nu conduce la încălcarea dreptului acuzatului de a fi prezumat nevinovat (Capitolul 2, Subcapitolul 2.4.);

7. Contradictorialitatea aprecierii probelor de către instanța de judecată se referă la analiza pozițiilor contradictorii privind aceleași circumstanțe de fapt. În cazul declarațiilor contradictorii ale inculpatului pe parcursul diferitor faze ale procesului penal, instanța are o situație mai clară, având obligația de a le evalua și de a acorda prioritate celor care sunt susținute de alte probe din dosar. Cu toate acestea, o problemă mai complexă apare atunci când referitor la același fapt sunt realizate două sau mai multe expertize judiciare cu concluzii diferite. În această situație, instanța trebuie să aprecieze toate rapoartele de expertiză, iar dificultatea constă în faptul că aceste concluzii se bazează pe cunoștințele specializate ale expertului. Astfel, aprecierea veridicității informațiilor și a concluziilor raportului presupune competențe profesionale avansate din partea judecătorilor. În cazul în care există dubii, pentru a adopta o soluție corectă și bine fundamentată, în instanță se va recurge la audierea experților sau la expertize repetate, pentru a clarifica pozițiile contradictorii (Capitolul 3, Subcapitolul 3.2.);
8. Principiile care guvernează aprecierea probelor de către instanța de judecată trebuie să fie conforme cu legea, iar instanța, ca autoritate responsabilă de respectarea principiului legalității în aprecierea probelor, este obligată să adopte soluții care să reflecte corectitudinea și echitatea actului de justiție. În acest sens, instanța trebuie să se asigure că justiția este percepută ca atare, astfel încât fiecare persoană care a avut contact cu sistemul judiciar să fie convins că justiția a fost cu adevărat înfăptuită (Capitolul 3, Subcapitolul 3.1.);
9. Recunoașterea vinovăției de către inculpat poate constitui temeiul unei sentințe de condamnare doar în măsura în care aceasta este confirmată prin coroborarea cu alte probe administrate și apreciate de instanță (Capitolul 3, Subcapitolul 3.1.);
10. Procesul de apreciere a probelor trebuie să respecte anumite principii fundamentale, precum cel al legalității, contradictorialității și egalității armelor în proces. Aceste principii asigură obiectivitatea evaluării probelor. În același timp, legea permite ca probele să fie apreciate și pe baza convingerii intime a judecătorului, aspect ce introduce o anumită doză de subiectivism în fiecare caz în parte. Totuși, convingerea intimă a judecătorului este limitată de normele legale, iar depășirea acestor limite poate atrage sancțiuni asupra judecătorului (Capitolul 3, Subcapitolul 3.3.);

11. Instanța de judecată are obligația de a-și întemeia hotărârea exclusiv pe acele probe la a căror cercetare au avut acces toate părțile în mod egal și de a motiva în hotărâre admisibilitatea sau inadmisibilitatea fiecărei probe administrate. Contradictorialitatea în procesul de apreciere a probelor se manifestă în mod clar în momentul în care instanța evaluează probele acușării în raport cu cele ale apărării (Capitolul 3, Subcapitolul 3.1.);
12. Libera apreciere a probelor nu înseamnă arbitrar, ci implică libertatea de a evalua probele într-un mod rezonabil și imparțial. Rezultatele acestei aprecieri sunt prezentate de instanța de judecată în acte procedurale, denumite generic *hotărâri*, care trebuie să fie motivate în mod obiectiv și sub toate aspectele, conform prevederilor legale (Capitolul 3, Subcapitolul 3.3.);
13. În cadrul ședinței preliminare, instanța trebuie să decidă, după ce a ascultat opiniile părților, asupra pertinienței probelor propuse și să dispună care dintre acestea vor fi prezentate în cadrul judecării cauzei. Decizia privind relevanța probelor se limitează la stabilirea, pe baza listei probelor prezentate, a celor care au legătură cu cauza penală aflată în examinare. Astfel, din analiza cadrului legal, instanța nu se pronunță asupra admisibilității probelor sau asupra cererilor de declarare a nulității anumitor probe în cadrul ședinței preliminare, întrucât aceste aspecte depășesc competențele instanței la acest stadiu al procedurii (Capitolul 4, Subcapitolul 4.1.);
14. Aprecierea probelor de către instanță în cadrul etapei cercetării judecătorești se face din perspectiva părților referitor la suficiența acestora. Aprecierea suficienței probelor implică o evaluare atât cantitativă, cât și calitativă a probelor administrate. Probele sunt considerate suficiente atunci când, analizate în ansamblul lor, permit instanței să-și formeze o părere sau o convingere clară privind circumstanțele cauzei, vinovăția inculpatului și alte aspecte relevante ale cazului (Capitolul 4, Subcapitolul 4.2.);
15. Până la finalizarea cercetării judecătorești, părțile pot solicita administrarea de probe noi, dacă din cercetarea judecătorească rezultă existența unor mijloace de probă suplimentare, care ar putea contribui la stabilirea sau verificarea circumstanțelor relevante în cauza penală. După ascultarea opiniilor părților implicate, instanța va dispune, prin încheiere motivată, fie continuarea judecării cauzei, fie amânarea acesteia pentru administrarea probelor noi. În cadrul examinării unei astfel de cereri sau demers, instanța poate respinge cererea de administrare a probelor noi în următoarele situații: a) proba nu este pertinentă; b) s-a constatat că au fost administrate suficiente mijloace de probă pentru faptele și împrejurările ce urmează a fi dovedite; c) proba nu este necesară, având în vedere că faptul este notoriu; d) proba este

imposibil de obținut; e) administrarea probei este contrară legii (Capitolul 4, Subcapitolul 4.2.);

16. Sentința reprezintă actul final al judecării cauzei, care trebuie să fie legală, întemeiată și motivată. Este considerată *legală*, atunci când este pronunțată și redactată în strictă conformitate cu legea procesual penală și legea penală. Este *întemeiată*, atunci când soluția adoptată reflectă corect circumstanțele cazului penal. Este *motivată*, atunci când sunt expuse circumstanțele de fapt și de drept ale cauzei penale, se evaluează probele și se formulează concluziile instanței (Capitolul 4, Subcapitolul 4.3.);

17. Aprecierea probelor de către instanță se manifestă, în funcție de caz, prin pronunțarea unor sentințe de condamnare, achitare sau încetare a procesului penal, fiecare dintre acestea fiind rezultatul unei evaluări detaliate a probelor administrate în cadrul procedurii judiciare (Capitolul 4, Subcapitolul 4.3.).

Descrierea contribuțiilor personale, cu sublinierea semnificației teoretice și valorii practice a acestora. Esența aprecierii probelor, probatoriul, limitele convingerii intime a judecătorului, forma procesuală și rezultatul aprecierii probelor sunt subiecte ale unei analize multiaspectuale și complexe. Conceptul de *convingere intimă a judecătorului*, esențial în adoptarea soluției în instanța de fond, este fundamentat pe prevederile doctrine naționale și internaționale, precum și pe practica judiciară națională, pe jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, pe practica judiciară din cadrul Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani, Curții de Apel Centru și a Curții Supreme de Justiție. Concluziile formulate sunt susținute de aceste surse și reflectă o abordare detaliată a procesului de apreciere a probelor în cadrul justiției penale. Teza de doctorat prezintă concluzii și recomandări cu o evidentă noutate și originalitate științifică, având un impact semnificativ asupra îmbunătățirii înțelegerii și aplicării aspectelor legate de aprecierea probelor, precum și asupra perfecționării reglementărilor procesual-penale, în contextul aprecierii probelor la emiterea soluției în instanța de fond. Au fost fundamentate corespunzător propunerile *de lege ferenda*, care reflectă rezultatul cercetărilor și concluziilor proprii, contribuind la dezvoltarea teoretică a domeniului. De asemenea, teza include sugestii valoroase pentru îmbunătățirea activității procesual-penale. În cadrul lucrării, sunt prezentate argumente pertinente, care susțin opiniile cercetătorilor din domeniu, în timp ce alte aspecte au fost supuse unei analize critice și dezbaterii.

Noutatea și originalitatea științifică lucrării constă și în faptul că au fost examinate aspectele teoretice și științifico-practice ale aprecierii probelor la adoptarea soluțiilor de către instanța de fond. Examinarea esenței și a tuturor aspectelor acestui subiect pertinent, deocamdată relativ puțin studiat,

au permis formularea unor concluzii, care, în mare măsură, sunt caracterizate de noutate și originalitate, având o importanță semnificativă pentru îmbunătățirea activității practice a organelor judiciare, precum și pentru dezvoltarea legislației procesual penale. Astfel, cercetarea realizată răspunde cerințelor de noutate și originalitate științifică.

Baza legală și empirică a studiului este alcătuită din următoarele surse: a) legislația procesual penală națională, care reglementează procedurile de apreciere a probelor la judecarea în fond a cauzei; b) hotărârile și deciziile Curții Constituționale, care contribuie la interpretarea și aplicarea corectă a normelor constituționale în contextul procesului penal; c) practica judiciară națională în domeniul aprecierii probelor la emiterea sentinței în instanța de fond, care reflectă aplicarea normelor legale în cazuri concrete; d) reglementările procesual penale din legislațiile unor state străine, care oferă o perspectivă comparativă asupra aprecierii probelor în sistemele juridice internaționale; e) jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, care asigură standardele europene în domeniul drepturilor fundamentale, influențând, astfel, practica judiciară națională privind aprecierea probelor.

Baza științifică este constituită din lucrările autorilor naționali, precum și din cercetările și publicațiile autorilor din alte state, cum ar fi România, Federația Rusă, Ucraina și altele, care abordează teme relevante legate de aprecierea probelor în cadrul procesului penal, teoria și practica dreptului procesual penal, precum și reglementările internaționale în domeniu. Aceste lucrări constituie fundamentul teoretic al cercetării și sunt utilizate pentru a analiza și a compara abordările naționale și internaționale ale problemelor studiate.

Semnificația teoretică a tezei constă în faptul că rezultatele obținute sunt relevante sub aspect teoretic în latura identificării particularităților de apreciere a probelor la emiterea sentinței în instanța de fond, a importanței libertății de apreciere a probelor la emiterea soluției în cauză. Subiectele investigate sunt expuse multiaspectual și detaliat, cu reflectarea conținutului lor sub aspect juridico-organizațional, teoretic și metodologic; teza de doctorat extinde și amplifică cunoștințele în știința procesului penal privind aprecierea probelor la emiterea sentinței în instanța de fond, rezultatele respective care pot fi utilizate în cercetările ulterioare în domeniul aprecierii probelor.

Valoarea practică a tezei: lucrarea de doctorat constituie o cercetare complexă dedicată aprecierii probelor în instanța de fond. Propunerile formulate în teză sunt menite să contribuie la perfecționarea legislației procesual-penale, iar recomandările practice, susținute de argumente temeinice, vor fi de folos practicienilor în vederea aplicării corecte a normelor legale și în scopul uniformizării practicii judiciare. În plus, conținutul tezei de doctorat poate fi utilizat ca material didactic în cadrul procesului de formare inițială și continuă a specialiștilor din domeniul dreptului,

oferind o bază solidă pentru aprofundarea cunoștințelor în acest sector al dreptului procesual penal.

Date privind aprobarea rezultatelor. Rezultatele științifice ale tezei de doctorat au fost diseminate în articole științifice, comunicări în cadrul conferințelor și al altor foruri, precum și în activitatea de judecător în cadrul Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani.

Indicarea limitelor rezultatelor obținute, cu stabilirea problemelor rămase nerezolvate. Limitele rezultatelor obținute se rezumă la cercetarea subiectului aprecierii probelor la adoptarea soluțiilor de către instanțele de apel și recurs.

Recomandări:

În scopul perfecționării legislației procesual penale în domeniu, precum și în scopul uniformizării practicii judiciare, înaintăm următoarele recomandări *de lege ferenda*:

Modificarea conținutului art. 251² alin. (2) CPP al RM, astfel încât să permită invocarea nulității relative din oficiu de către instanța de judecată:

„Nulitatea relativă poate fi invocată de procuror, bănuț, învinuit, inculpat, de celelalte părți, în cazul în care există un interes procesual propriu în respectarea dispoziției legale încălcate, sau, din oficiu, de către instanța de judecată.”

Această modificare vizează acordarea instanței de judecată a posibilității de a sesiza și de a invoca nulitatea relativă, chiar și în absența unei cereri expres formulate de părțile implicate, în scopul asigurării și al protejării drepturilor fundamentale ale persoanelor implicate în procesul penal.

BIBLIOGRAFIA

1. CRIȘU, A. *Drept procesual penal. Partea generală conform noului Cod de procedură penală*. Ediția a 2-a, revizuită și actualizată. București: Hamangiu, 2017. p. 342, ISBN 978-606-27-0783-5.
2. DOLEA, I, ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VIZDOAGĂ T. et al. *Drept procesual penal. Partea generală*. Vol. I. / Ediția a II-a. Chișinău, 2005. p.194. ISBN: 9975793436.
3. DOLEA, I, ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VIZDOAGĂ T. et al. *Drept procesual penal*. Ediția a 3-a, revizuită și completată. Chișinău: Cartea Juridică, 2009. p. 222, ISBN 978-9975-78-833-5.
4. DOLEA, I. *Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat*. Chișinău: Cartea Juridică, 2009, p. 82. ISBN 978-9975-9927-7-0.
5. Hotărârea nr. 18 din 22.05.2017 a Curții Constituționale privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură penală (intima convingere a judecătorului). [online]. [citat: 20.10.24]. Disponibil: <https://www.constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=hotariri&docid=617>
6. Hotărârea CtEDO în cauza *Demicoli contra Maltei* din 27 august 1991. [online]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57682%22%5D%7D>
7. Hotărârea CtEDO în cauza *Škaro contra Croației* din 6 decembrie 2016. [online]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-158431%22%7D%7D>
8. LUPAȘCO, L. Apreciera probelor la adoptarea hotărârilor de punere pe rol a cauzei penale. In: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2021, nr. 3(58), pp. 35-40. ISSN 1857-2405.
9. LUPAȘCO, L. Conceptul „libera apreciere a probelor” vis-à-vis de conceptul „intima convingere a judecătorului”. În: *Revista Națională de Drept*, 2020, nr. 10-12(240-242), pp. 81-91. ISSN 1811-0770, p. 83. [online]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/81-91_4.pdf
10. LUPAȘCO, L. Apreciera liberă a probelor – arealul de manifestare a principiilor de independență și imparțialitate a judecătorului In: *Realități și perspective ale învățământului juridic național: Culegerea comunicărilor*, 1-2 octombrie 2019, Chișinău: CEP USM, 2019, Vol.2, p. 604. ISBN 978-9975-149-88-4.
11. LUPAȘCO, L. Apreciera probelor la adoptarea hotărârilor de punere pe rol a cauzei penale. In: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2021, nr. 3(58), p. 40. ISSN 1857-2405.
12. LUPAȘCO, L. Sentința judecătorească – actul final al aprecierii probelor. In: *Infrațiunea – Răspunderea penală – Pedepsa. Drept și Criminologie*. Ediția I-a, 25-26 martie 2021, Chișinău: CEP USM, 2021, p. 682. ISBN 978-9975-158-12-1.
13. NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală: În lumina Noului Cod de procedură penală. Partea specială*. Vol.2, București: Universul Juridic, 2015. 676 p. ISBN 978-606-673-385-4.
14. NEGRU, A. I. *Administrarea și aprecierea probelor în procesul penal*. București: Universul Juridic., 2022. p. 17. ISBN 978-606-39-0827-9.

15. POP, T. *Drept procesual penal, Partea generală*. Vol. III. Cluj: Ed. Tipografia Națională S.A., 1946, p. 158-159. ISBN: 978-606-673-118-8.
16. Opinia „Amicus Curiae” pentru Curtea Constituțională a Republicii Moldova privind răspunderea penală a judecătorilor, adoptată de Comisia de la Veneția la cea de-a 110-a Sesiune Plenară (Veneția, 10-11 martie 2017). [online]. Disponibil: https://www.constcourt.md/public/files/file/comisia_venetia/Amicus_Curiae_raspunderea_judecatorilor_2017_CDL-AD2017002-e_rom_002.pdf [citat 23.11.2020].
17. Proiectul Codului de Conduită Judiciară de la Bangalore 2001, adoptat de Grupul Judiciar pentru Întărirea Integrității Justiției, așa cum a fost revizuit la Masa Rotundă a Președinților Curților Supreme ținută la Palatul Păcii, Haga, 25-26 noiembrie 2002. [online]. Disponibil: https://www.unodc.org/res/ji/import/international_standards/bangalore_principles/bangalore_principles_romanian.pdf
18. Recomandarea CM/Rec(2010)12 a Comitetului Miniștrilor către statele membre cu privire la judecători: independența, eficiența și responsabilitățile. [online]. Disponibil: <https://juridicemoldova.md/wp-content/uploads/2019/12/RecomandareaCMRec2010.pdf>.
19. UDROIU, M. *Procedura penală, partea generală*. Vol.I, Ediția a 6-a. București: Editura C. H. Beck, 2019, p. 418. ISBN, 978-606-18-0897-7.
20. БЕЛКИН, А. Р. *Теория доказывания в уголовном судопроизводстве*. Москва: Норма, 2005. p.4. ISBN: ISBN 5-89123-323-1. [online]. Disponibil pe: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/UP/BELKIN_1999.pdf.
21. ВИЛКОВА, Т. Ю., НАСОНОВ, С. А. *Принцип участия граждан в осуществлении правосудия в уголовном судопроизводстве*. Москва: Юрайт, 2021, с.93. ISBN 978-5-534-04947-3.
22. РЯБИНИНА, Т.К. *Деятельность суда по назначению и подготовке уголовного дела к судебному заседанию в механизме реализации судебной власти*. Москва: Юрлитинформ, 2021, p.53. ISBN 5439621474.

LISTA PUBLICAȚIILOR LA TEMA TEZEI DE DOCTORAT

1. **LUPAȘCO, L.** Libera apreciere a probelor: între legalitate și propria convingere a judecătorului. In: *Integrare prin cercetare și inovare. Științe juridice și economice*, 7-8 noiembrie 2019, Chișinău: CEP USM, 2019, SJE, pp. 99-103. ISBN 978-9975-149-46-4.
https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/88649
2. **LUPAȘCO, L.** Aprecierea liberă a probelor – arealul de manifestare a principiilor de independență și imparțialitate a judecătorului. In: *Realități și perspective ale învățământului juridic național: Culegerea comunicărilor*, 1-2 octombrie 2019, Chișinău: CEP USM, 2019, Vol.2, pp. 598-609. ISBN 978-9975-149-88-4.
https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/120355
3. **LUPAȘCO, L.** Conceptul „libera apreciere a probelor” vis-à-vis de conceptul „intima convingere a judecătorului”. In: *Revista Națională de Drept*, 2020, nr. 10-12(240-242), pp. 81-91. ISSN 1811-0770.
https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/121864/datacite
4. **LUPAȘCO, L.** Aprecierea probelor la adoptarea hotărârilor de punere pe rol a cauzei penale. In: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2021, nr. 3(58), pp. 35-40. ISSN 1857-2405.
https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/140765
5. **LUPAȘCO, L.** Sentința judecătorească – actul final al aprecierii probelor. In: *Infrațiunea – Răspunderea penală – Pedepsa. Drept și Criminologie*. Ediția I-a, 25-26 martie 2021, Chișinău: CEP USM, 2021, pp. 682-692. ISBN 978-9975-158-12-1.
https://ibn.idsi.md/en/vizualizare_articol/133688/gscholar
6. **LUPAȘCO, L.** Aprecierea probelor la adoptarea hotărârilor procesuale în cursul cercetării judecătorești. In: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2022, nr. 1(60), pp. 41-48. ISSN 1857-2405.
https://www.inj.md/sites/default/files/new/22/41-48_19.pdf
7. **LUPAȘCO, L.** Aprecierea eronată a probelor – generarea erorii grave de fapt. In: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Sociale)*, 2022, nr. 8(158), pp. 164-171. ISSN 1814-3199.
https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/167176

8. LUPAȘCO, L. Esența și conținutul probatoriului penal. In: *Infracțiunea – Răspunderea penală – Pedepsa. Drept și Criminologie*. Ediția a 2-a, 24-25 martie 2022, Chișinău: CEĂ USM, 2022, pp. 435-450. ISBN 978-9975-62-476-3.
https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/174930
9. LUPAȘCO, L. Aspecte teoretice și practice ale aprecierii anumitor mijloace de probă. In: *Univers strategic*, 2024, nr. 2(58), pp. 74-83. ISSN 2067-7464.
https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/74-83_7.pdf
10. LUPAȘCO, L. Aspecte problematice de procedură în cauze penale cu implicarea minorilor. In: *Interesul superior al copilului: abordare socio-culturală, normativă și jurisprudențială*. Volumul I, 30 septembrie - 1 octombrie 2022, Chișinău: CEP USM, 2022, Volumul I, pp. 357-369. ISBN 978-9975-62-504-3.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.7643385>.

ADNOTARE

**LUPAȘCO Lilia, „Aprecierea probelor la adoptarea soluțiilor instanței de fond”,
teză de doctor în drept la specialitatea: 554.03 - Drept procesual penal. Chișinău, 2025**

Structura tezei: introducere, patru capitole, 190 pagini text de bază, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 171 de titluri. Rezultatele obținute sunt publicate în 10 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: *probe, apreciere, instanță de judecată, judecare în fond, sentință, deliberare.*

Scopul lucrării: Studiul de față își propune o analiză detaliată a instituției aprecierii probelor în cauzele penale, realizată de instanța de judecată în faza judecării în fond, având ca obiectiv identificarea aspectelor relevante ce pot contribui atât la perfecționarea legislației procesual-penale, cât și la aprofundarea cunoștințelor teoretice și practice ale specialiștilor din domeniul juridic.

Obiectivele cercetării: analiza materialelor științifice referitoare la aprecierea probelor la judecarea cauzelor penale în fond; identificarea esenței și conținutului probatoriului în cauzele penale; determinarea importanței probelor și a conceptului general; cercetarea invalidării probelor obținute în mod nelegal în cauzele penale; identificarea și determinarea factorilor care influențează aprecierea probelor și a mecanismelor de apreciere a probelor de către instanța de judecată; relevarea conceptului propriu convingeri a judecătorului la aprecierea probelor în cauzele penale; cercetarea practicii judiciare naționale și internaționale în domeniul aprecierii probelor la judecarea cauzelor penale în fond; analiza particularităților de apreciere a probelor la etapa de pregătire a cauzei spre judecare; relevarea particularităților de apreciere a probelor la cercetarea judecătorească; determinarea actului final al aprecierii probelor în instanța de fond; identificarea curenților și lacunelor în domeniul ce vizează aprecierea probelor și formularea propunerilor *de lege ferenda*.

Noutatea și originalitatea științifică a lucrării constă în faptul că au fost examinate aspectele teoretice și științifico-practice ale aprecierii probelor la adoptarea soluțiilor de către instanța de fond. Examinarea esenței și a tuturor aspectelor acestui subiect pertinent, deocamdată relativ puțin studiat, a permis formularea unor concluzii, care, în mare măsură, sunt caracterizate de noutate și originalitate, având o importanță semnificativă pentru îmbunătățirea activității practice a organelor judiciare, precum și pentru dezvoltarea legislației procesual penale. Astfel, cercetarea realizată răspunde cerințelor de noutate și originalitate științifică.

Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea unei probleme științifice importante rezidă în conceptualizarea instituției aprecierii probelor la adoptarea soluțiilor în instanța de fond, fapt care a condus la precizarea pentru teoreticienii și practicienii din domeniu a condițiilor de apreciere a probelor în instanța de fond, în vederea raționalizării doctrinei procesual-penale privind acest subiect prin formularea și argumentarea recomandărilor și a propunerilor *de lege ferenda*.

Semnificația teoretică se manifestă în faptul că prezenta lucrare de doctorat constituie o cercetare monografică, consacrată aprecierii probelor în instanța de fond.

Valoarea aplicativă: propunerile formulate de autor sunt menite să contribuie la perfecționarea legislației procesual-penale, iar recomandările practice, susținute prin argumente temeinice, vor fi de folos practicienilor, în vederea aplicării corecte a normelor legale și în scopul uniformizării practicii judiciare. În plus, conținutul tezei de doctorat poate fi utilizat ca material didactic în cadrul procesului de formare inițială și continuă a specialiștilor din domeniul dreptului, oferind o bază solidă pentru aprofundarea cunoștințelor în acest sector al dreptului procesual penal.

Implementarea rezultatelor științifice: Rezultatele științifice ale tezei de doctorat au fost diseminate în articole științifice, comunicări în cadrul conferințelor și al altor foruri, precum și în activitatea de judecător în cadrul Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani.

АННОТАЦИЯ

**ЛУПАШКО Лилия, «Оценка доказательств при принятии решений суда первой инстанции»,
докторская диссертация по специальности: 554.03 - Уголовно-процессуальное право.
Кишинев, 2025 г.**

Структура диссертации: введение, четыре главы, 190 страницы основного текста, общие выводы и рекомендации, библиография из 171 источника. Полученные результаты опубликованы в 10 научных статьях.

Ключевые слова: *доказательства, оценка, судебная инстанция, рассмотрение по существу, приговор, обсуждение.*

Цель работы: заключается в детальном анализе института оценки доказательств в уголовных делах, проводимой судом на стадии рассмотрения дела по существу, с целью выявления актуальных аспектов, которые могут способствовать совершенствованию процессуально-уголовного законодательства и углублению теоретических и практических знаний специалистов в этой области.

Задачи исследования: включают анализ научных материалов, касающихся оценки доказательств при рассмотрении уголовных дел по существу; выявление сущности и содержания доказательств в уголовных делах; определение значимости доказательств и общего понятия; исследование недопустимости доказательств, полученных незаконным путем, в уголовных делах; выявление и определение факторов, влияющих на оценку доказательств, а также механизмов оценки доказательств судом; раскрытие концепции личного убеждения судьи при оценке доказательств в уголовных делах; исследование судебной практики как на национальном, так и на международном уровне в области оценки доказательств при рассмотрении уголовных дел по существу; анализ особенностей оценки доказательств на этапе подготовки дела к рассмотрению; выявление особенностей оценки доказательств на судебном разбирательстве; определение окончательного акта оценки доказательств на первой инстанции; выявление недостатков и пробелов в области оценки доказательств и выработка предложений по усовершенствованию законодательства.

Новизна и научная оригинальность работы: заключаются в том, что были изучены теоретические и научно-практические аспекты оценки доказательств при принятии решений судом первой инстанции. Исследование сущности и всех аспектов этой темы, которая, на наш взгляд, еще недостаточно изучена, позволило сделать выводы, которые, в значительной степени, характеризуются новизной и оригинальностью и имеют большое значение для улучшения практической работы судебных органов, а также для развития процессуально-уголовного законодательства. Таким образом, проведенное исследование отвечает требованиям научной новизны и оригинальности.

Полученные результаты, которые способствуют решению важной научной проблемы: заключаются в концептуализации института оценки доказательств при принятии решений судом первой инстанции, что привело к уточнению для теоретиков и практиков области условий оценки доказательств в суде первой инстанции, с целью рационализации процессуальной доктрины в этой области через формулировку и аргументацию рекомендаций и предложений по улучшению законодательства.

Теоретическое значение: диссертация представляет собой уникальное исследование, посвященное оценке доказательств в суде первой инстанции.

Практическая ценность: предложения автора направлены на совершенствование процессуально-уголовного законодательства, а практические рекомендации, обоснованные твердыми аргументами, будут полезны практикам для правильного применения юридических норм и унификации судебной практики. Кроме того, содержание диссертации может быть использовано как учебный материал в процессе первоначальной и непрерывной подготовки специалистов в области права, обеспечивая прочную основу для углубления знаний в этой сфере процессуального уголовного права.

Реализация научных результатов: Научные результаты диссертации были распространены в виде научных статей, докладов на конференциях и других форумах, а также в деятельности судьи в рамках Чишиневского суда, Буюканского района.

ANNOTATION

**LUPAȘCO Lilia, "Evaluation of the evidence when adopting the solutions of the trial court",
Doctor of Law thesis, Specialization: 554.03 - Criminal Procedural Law. Chisinau, 2025**

Thesis structure: introduction, four chapters, 190 pages of main text, general conclusions and recommendations, bibliography consisting of 171 titles. The results obtained are published in 10 scientific papers.

Keywords: *evidence, evaluation, court, trial on the merits, judgment, deliberation.*

Purpose of the work: is to analyze in detail the institution of evidence evaluation in criminal cases, carried out by the court at the trial on the merits stage, with the aim of identifying relevant aspects that can contribute to the improvement of procedural-criminal legislation and the deepening of theoretical and practical knowledge of specialists in the field.

Research objectives: consist of analyzing scientific materials regarding the evaluation of evidence in criminal cases during the trial on the merits; identifying the essence and content of evidence in criminal cases; determining the importance of evidence and the general concept; researching the inadmissibility of evidence obtained illegally in criminal cases; identifying and determining the factors influencing evidence evaluation and the mechanisms of evidence evaluation by the court; highlighting the concept of the judge's personal conviction in evaluating evidence in criminal cases; examining national and international judicial practice in the field of evidence evaluation in criminal cases during the trial on the merits; analyzing the peculiarities of evidence evaluation at the stage of case preparation for trial; highlighting the peculiarities of evidence evaluation at the judicial investigation stage; determining the final act of evidence evaluation at the trial court level; identifying deficiencies and gaps in the field of evidence evaluation and formulating proposals for legislative improvements.

Scientific novelty and originality of the work: consists in the fact that both the theoretical and scientific-practical aspects of evidence evaluation in decision-making by the trial court have been examined. The examination of the essence and all aspects of this topic, which is still relatively under-researched, allowed for the formulation of conclusions that, to a large extent, are characterized by novelty and originality and have significant importance for improving the practical activity of judicial bodies, as well as for the development of procedural-criminal legislation. Thus, the research conducted meets the requirements for scientific novelty and originality.

The results obtained, which contribute to solving an important scientific problem: lie in the conceptualization of the institution of evidence evaluation in decision-making by the trial court, which led to the clarification for theorists and practitioners in the field of the conditions for evaluating evidence in the trial court, with the aim of rationalizing the procedural-criminal doctrine in this area through the formulation and argumentation of recommendations and proposals for legislative improvements.

Theoretical significance: the doctoral thesis represents a unique research dedicated to evidence evaluation in the trial court.

Practical value: the proposals made by the author are intended to contribute to the improvement of procedural-criminal legislation, and the practical recommendations, supported by solid arguments, will be useful for practitioners in correctly applying legal norms and for the unification of judicial practice. Furthermore, the content of the doctoral thesis can be used as teaching material in the process of initial and continuous training of legal professionals, providing a solid foundation for deepening knowledge in this area of procedural criminal law.

Implementation of scientific results: The scientific results of the doctoral thesis have been disseminated through scientific articles, presentations at conferences and other forums, as well as in the judge's activity within the Chișinău Court, Buiucani headquarters.

LUPAȘCO LILIA

**APRECIEREA PROBELOR LA ADOPTAREA SOLUȚIILOR
INSTANȚEI DE FOND**

Specialitatea 554.03 – Drept procesual penal

Rezumatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar: _____2025 Formatul 60×84 ¹/₁₆

Hârtie offset. Tipar offset. Tirajul 40 ex.

Coli de tipar: 2,0. Comanda nr. ____.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. A.Mateevici, 60. Chișinău, MD 2009